

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa S. K.

przeciwko M. K.

o ustalenie i zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 9 lipca 2021 r., sygn. akt I 1 Ca [...],

1. oddała wniosek o dopuszczenie i przeprowadzanie dowodu z wydruków dołączonych do pisma powoda z dnia 26 listopada 2021 r.;

2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

3. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset 00/100) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem

zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

W złożonej skardze kasacyjnej skarżący powód S. K. powołał się na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne. Pierwsze z zagadnień wyrażało się w pytaniu o istnienie interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy na podstawie art. 189 k.p.c., jeżeli wykonanie umowy polega na spełnianiu świadczeń okresowych, a wystąpienie z powództwem na podstawie art. 840 k.p.c. dotyczyłoby jedynie jednego ze świadczeń okresowych i nie zapewniałoby dłużnikowi ochrony przed uzyskiwaniem kolejnych tytułów wykonawczych dotyczących kolejnych świadczeń okresowych. Drugie zagadnienie odnosiło się do możliwości wystąpienia z powództwem o ustalenie nieważności umowy przez jej stronę na podstawie art. 189¹ k.p.c., jeżeli umowa miałaby na celu obejście przepisów prawa podatkowego. Trzecie zagadnienie zostało powiązane z wykładnią art. 83 § 1 k.c. w sytuacji, w której sposób wykonywania przez dłużnika umowy pozornej jest tożsamy ze sposobem wykonania umowy ukrytej.

W toku postępowania kasacyjnego skarżący złożył ponadto wniosek o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z przedstawionych wydruków postanowień Prokuratury Rejonowej w P.

Wniosek skarżącego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu podlegał oddaleniu ze względu na niedopuszczalność powoływania nowych faktów i dowodów w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Przyczyna kasacyjna w postaci istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych, powołanych we wniosku przepisów prawa, zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, tak, aby jego

rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen i możliwych kierunków interpretacyjnych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Problemy wskazane we wniosku nie spełniały wskazanych wymagań. W żadnym z przypadków skarżący nie wyjaśnił, z czego wynika precedensowy (nowy) charakter przedstawionych we wniosku problemów i z jakich względów zagadnienia te nie mogą być rozwiązane z wykorzystaniem dotychczasowego orzecznictwa i poglądów nauki, a ich rozstrzygnięcie przyczyniałoby się do rozwoju prawa. W tym natomiast wyraża się publicznoprawny cel przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Niezależnie od tego należało zauważyć, że zanegowanie interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia stanowiło tylko jedną z przyczyn oddalenia apelacji. Z motywów zaskarżonego wyroku wynikało, że w ocenie Sądu Okręgowego, dokonanej z uwzględnieniem miarodajnych kryteriów wykładni oświadczeń woli stanowiących element umowy (art. 65 § 1 i 2 k.c.), strony zawarły umowę renty, która nie miała charakteru pozornego (art. 83 k.c.). Sąd Okręgowy przyjął, odwołując się do materiału dowodowego, że powód zainicjował zawarcie umowy renty, a wcześniejsze przysporzenia na jego rzecz uzasadniały wolę powoda ukierunkowaną na formę wsparcia lub podziękowania pozwanemu. W innym fragmencie uzasadnienia Sąd Okręgowy stwierdził, że zawarta umowa renty była przede wszystkim aktem podziękowania pozwanemu za jego pieczę i pomoc, a zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwalał na stwierdzenie, że głównym powodem zawarcia tej umowy była intencja w postaci obejścia przepisów prawa.

Kwestia interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia nieważności umowy, jako ustawowej przesłanki powództwa o ustalenie, mogłaby mieć zatem

znaczenie tylko przy założeniu, że przedstawione stanowisko Sądu Okręgowego co do skuteczności zawartej umowy jest nietrafne. W skardze kasacyjnej sformułowano wprawdzie zarzuty naruszenia art. 65 § 1 i art. 83 § 1 k.c., w judykaturze wskazywano już jednak wielokrotnie, że zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie może mieć charakteru warunkowego w tym sensie, aby jego znaczenie dla wyniku postępowania kasacyjnego było uwarunkowane zasadnością podstaw skargi kasacyjnej, ponieważ wymagałoby to dokonania wyprzedzającego badania zasadności podstaw kasacyjnych na etapie orzekania w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, co jest niedopuszczalne (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2019 r., I CSK 21/19 i z dnia 24 stycznia 2020 r., IV CSK 440/19).

Ocenę tę należało odnieść odpowiednio do zagadnienia prawnego dotyczącego art. 189¹ k.p.c. Znaczenie tego przepisu było ponadto przedmiotem wypowiedzi judykatury, a jego istota sprowadza się do uchylenia wymagania wykazania przez organ podatkowy, jako osobę trzecią wobec stron stosunku prawnego, samodzielnego interesu prawnego w żądaniu ustalenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 322/12, OSNC 2013, nr 9, poz. 109). Przepis ten nie prowadzi natomiast do poszerzenia możliwości procesowych przysługujących stronom umowy na podstawie ogólnego art. 189 k.p.c.

Adekwatnej przyczyny kasacyjnej nie stanowiło także trzecie z powołanych zagadnień, zważywszy, że zostało ono oparte na założeniu, że strony zawarły pozorną umowę renty, ukrywając pod nią umowę sprzedaży na raty. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynikało jednak, jak już była mowa, że powód nie zdołał wykazać, aby zawarta umowa renty miała jedynie pozorny charakter, a tym bardziej, aby strony w istocie zawarły umowę sprzedaży na raty, którą w rzeczywistości wykonywały. Odwołanie się do zachowania stron już po zawarciu umowy przy ocenie, czy doszło do dokonania pozornej czynności prawnej, nie koliduje z art. 83 § 1 k.c.; koresponduje ono także z akceptowanymi na tle art. 65 k.c. dyrektywami wykładni oświadczeń woli. Ciężar dowodu w zakresie faktów mogących świadczyć o pozorności czynności prawnej spoczywa na stronie powołującej się na tę wadę (art. 6 k.c.), a prawidłowość dokonanych w tej mierze ustaleń faktycznych nie podlega kontroli sądu kasacyjnego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W konsekwencji, zagadnienie to, niezależnie od wadliwości wskazanych na wstępie, odrywało się od ustaleń, które legły u podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Należało zatem odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. i art. 98 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]